

زمستان است

حسن اکبری بیرق

سالی را که با سیل بنیان‌کن در برخی از استان‌های کشورمان آغاز کردیم در حالی به پایان می‌بریم که توفان ویروس کرونا اسفندماه‌اش را شاید اندوه‌بارترین، در یک قرن اخیر ساخته‌است. چه بسیار عزیزانی که در طول بهمن و اسفند سال 1398 جان شیرین خود را در اثر ابتلا به بیماری کووید 19 از دست دادند و بسا خانواده‌هایی که به همین دلیل به سوگ عزیزانشان نشستند. چه مایه پرستاران و پزشکانی که با کوششی شبانه‌روزی از آلودگان به ویروس منحوس کرونا مسؤلانه و ایثارگرانه تیمارداری کردند و گاه جان بر سر پیمان و سوگند حرفه‌ای خویش نهادند. قلم از شرح جانبازی و فداکاری این رزمندگان و شهیدان خدمت به خلق، ناتوان است و بیان از تبیین مجاهدات بی‌ارج و اجر و منّت و چشمداشت ایشان عاجز. تاریخ از این فرشتگان که رنج خود و راحت دیگران را طلبیدند به بزرگی و عظمت و نیکی یاد خواهد کرد. این واقعه غمبار البته به جهاتی دیگر نیز تبدیل به خاطره‌ای ماندگار و ای بسا منشاء تحولات بسیار خواهد گردید. تفصیل مطلب این که شعور حاکم بر جهان هستی، ظاهراً این سامانه بسیار پیچیده را طوری طراحی کرده است که هر پدیده به ظاهر منفی، در باطن خود پیامدهای مثبتی بپرورد که غالباً با کمی تأخیر رخ می‌نماید. تقریباً این قاعده، استثنایی ندارد و همواره از خاکستر ویرانی‌ها و نعمت‌ها، آبادانی‌ها و نعمت‌هایی سر بر می‌آورد که تنها اذهان شکیباً به درک آن نائل می‌شوند. ویروس عالمگیر کرونا نیز از این سنخ گرفتاری‌هاست که گرچه عوارض فاجعه‌باری گذرایی داشته است اما از ثمرات تأثیرگذار ماندگار آن نمی‌توان صرف نظر کرد.

برای درک هرچه بهتر این مدعا نخست باید به تاریخ تعامل علم و دین نظری از سر تأمل و تحلیل بیفکنیم. در یک کلام می‌توان گفت که در درازنای پیشینه انسان خردمند، هرچه دانش پیشتر آمده، دین و اسطوره پست‌تر رفته است. بشر جدید از این نظر بسیار مدیون نخستین فیلسوفان یونان است که برای نخستین بار، منشاء هستی را نه در آسمان‌ها و اساطیر بلکه در زمین و ماده جستند. آنان بودند که به جای تفسیر اسطوره‌ای از پیدایش عالم و آدم، عناصری چون آب و باد و

خاک و... را سرحلقه سلسله هستی دانستند. این، نقطه آغازی بود برای گسترش مرزهای دانش و خرد و عقب نشینی هر نظام فکری که نسبتی با عقلانیت و علم اندیشی ندارد. کوششهای مجاهدان راه دانش در منابع تاریخی و حافظه جمعی بشر ثبت و ضبط شده است؛ وقتی امثال گالیله و کپرنیک و پاسکال و نیوتن، بساط هیئت بطلمیوسی و طبیعیات قدیم مورد تأیید کلیسا را در هم پیچیدند و اسپینوزا در حجت تاریخی کتاب مقدس تشکیک کرد و هیوم در وقوع معجزات، و داروین نظام هستی را بر اساس انتخاب طبیعی تبیین کرد و فروید و یونگ روح و روان آدمی را به تعبیر امروزیها مونیاتور کردند و بعدها مغز انسان اسکن شد و منشاء بسیاری توهمات روشن گردید و میکروب و ویروس و باکتری کشف شد و دیگر ارواح خبیثه تأثیر خود را در ابتلاء آدمیان به امراض گونه گون از دست دادند، در همه این اتفاقات یک چیز همیشه ثابت بوده است: مقاومت پرهزینه نهاد دین و تسلیم با تأخیر و پرهزینه تر آن، که عموماً موجب شده و می شود که از تعداد مومنان به دین و مذهب کاسته شود.

آری اگر کلیسا از قرن‌ها ستیزه با علم و دانش عبرت گرفت و یا خسته و رنجور گشته، به کار حقیقی و وظیفه اصلی خود مشغول شد، در میان مسلمین دستکم نهاد مرجعیت شیعه تصمیم گرفت بی اعتنا به تاریخ نزاع علم و دین، همه آن هزینه‌ها را بدهد و تجربه‌ها را بکند و نهایتاً دست خالی‌تر از کلیسا از این منازعه بی حاصل بیرون بیاید. ظاهراً اپیدمی و اینک پاندمی کرونا اگر با همه ویرانگری‌هایش یک نتیجه میمون و خجسته داشته باشد، عبارت است از فتح آخرین سنگر خرافه پرستی به نام اسلام و تشیع و باز کردن مشت خالی مدعیان طب اسلامی که در طول دوده گذشته قدر می‌دیدند و بر صدر می‌نشستند و کتابسوزی راه می‌انداختند و طب هریسون آتش می‌زدند و مومنان ساده دل را فریفته به کام مرگ و فلاکت و بیماری می‌فرستادند. مقدم بدشگون کرونا از این نظر میمون و مبارک است که کاری که این چینی الاصل کرد هیچیک از سنت‌های نواندیشی دینی و روشنفکری اسلامی در جامعه الأزهر و تهران و مشهد و عراق با همه تلاشی که از خود نشان دادند، نتوانستند کرد.

پس شایسته است اینک از الهیات کرونا سخن بگوییم که بار دیگر و انشاء الله برای واپسین بار به همگان از عارف و عامی و عالم و مجتهد و مرجع تقلید و دستگاه فقاهت ثابت کرد که هرکسی باید به کار خویش مشغول باشد و از دخالت در کار دیگری ممنوع گردد. کار

دنیا را باید به اهلش واگذار کرد و کار «یجوز و لایجوز» فقهی را نیز به اهلش وانهاد. فقیه را نرسد که از ویروس و باکتری و اجرام سماوی و ارضی سخن بگوید؛ همچنان که فیزیکدان هرگز لاف دین شناسی و فقه و تفسیر نمیزند. هرچند برخی فقهای عظام قم در مساله کرونا خردمانه عمل کردند و به تعطیلی اجتماعات مذهبی رضا دادند و همنوا با متحجران خشک مغز نگشتند.

✘ الهیات کرونا به ما می‌آموزد که طب اسلامی افسانه‌ای بیش نیست که دنیاپرستان شارلاتان تنها از سر بیکاری بدان پرداخته و مردم را فریفته‌اند. اگر این همه عید و عده‌ای که در سالیان اخیر مصروف این لطائلات شد، صرف طراحی اندیشه دینی متناسب با شرایط زمان و مکان و باز اندیشی در فقه مصطلح و تجدید نظر در احکام عقب مانده آن می‌شد، هم دین مردم بر جای می‌ماند و هم جسم و جان و دنیایشان قربانی جهل مقدس نمی‌گردید.

به قول حکیم توس:

نباید که باشید با ساز جنگ
نه زین گونه جوید کسی نام و ننگ
سپاهی نباید که به پیشه‌ور
به یک روی جویند هر دو هنر
یکی کارورز و یکی گرزدار
سزاوار هر کس پدیدست کار
چو این کار آن جوید آن کار این
پراشوب گردد سراسر زمین

اما کرونا تنها واقعه مرگبار سال 98 نبود. از سیل گلستان که بگذریم وقایع تلخ آبان‌ماه و گرانی بنزین و ناآرامی‌های پس از آن، جان عده نامعلومی از هموطنانمان را قربانی خود کرد. هنوز رخت عزای ایشان را از تن به در نیاورده بودیم که حمله پهبادی ارتش ایالات متحده آمریکا به کاروان سردار سلیمانی، دل‌هایمان را غمگین و خشمگین کرد. بدرقه جاویدان آن شهید والامقام که باید مرهمی بر زخم فقدان او می‌شد، در اثر سوء مدیریت و یا به تعبیر دقیق‌تر فقدان مدیریت مسئولان در کرمان باردیگر جان بیش از شصت تن از عزاداران او را گرفت و خانواده‌های بسیاری را در سوگی مضاعف نشانید. متعاقب او در پاسخ به جسارت آمریکا به ملت بزرگ ایران در ترور حاج قاسم سلیمانی، متولیان امر از انتقامی سخت گفتند که در پگاه ۱۸ دیماه 1398 به شلیک موشک به پایگاه عین‌الاسد آمریکاییان در عراق ختم شد. به فاصله‌ای چند ساعته سامانه پدافند سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مستقر در اطراف فرودگاه بین‌المللی و غیرنظامی امام

خمینی، پرواز شماره ۷۵۲ هواپیمایی اوکراین را که یک پرواز مسافربری از مبدأ تهران به مقصد کریف بود به اشتباه هدف شلیک خود قرار داد و این بار 176 نفر در این سرزمین به کام مرگی تلخ و دردناک فرستاده شدند. این هواپیما روز چهارشنبه ۱۸ دی ۱۳۹۸ (۸ ژانویه ۲۰۲۰) ساعت ۶:۱۹ صبح، اندکی پس از برخاستن از فرودگاه بین‌المللی امام خمینی هدف دو موشک قرار گرفت که به فاصله ۲۴ ثانیه از سامانه موشکی تور پدافند هوایی سپاه پاسداران شلیک شدند و کمی بعد این هواپیما در نزدیکی شاهدشهر استان تهران سقوط کرد. همه ۱۷۶ سرنشین این پرواز جان باختند. مقامات مسؤول در ایران بلافاصله علت سقوط را نقص فنی اعلام کردند. در مقابل کارشناسان بنا بر شواهد فرضیه برخورد موشک را مطرح کردند. اما ایران برخورد هرگونه موشک به این هواپیما را انکار کرد. سپس در همان روز، سخنگوی نیروهای مسلح ایران، این ادعا را «دروغ محض» خواند و تأکید کرد که «این موضوع توسط خط نفاق به نفع آمریکایی‌ها دنبال می‌شود و توطئه‌ای دیگر در حوزه جنگ روانی» است. در روز بعد، مقامات اطلاعاتی آمریکایی اعلام کردند که تصاویر ماهواره‌های شناسایی مادون قرمز مستقر در فضا با اطمینان شلیک و نزدیک شدن دو موشک سطح به هوا به بدنه هواپیما را نشان می‌دهد. مقامات دفاعی انگلیس، ارزیابی آمریکایی‌ها در مورد برخورد موشک را تأیید کردند و نخست‌وزیر کانادا، جاستین ترودو، اظهار داشت شواهد نشان می‌دهد که این هواپیما توسط یک موشک ایرانی ساقط شده است. نیویورک‌تایمز با بررسی یکی از فیلم‌های منتشر شده در شبکه‌های مجازی که لحظه برخورد موشک به هواپیما را نشان می‌داد، صحت آنرا با نظر کارشناسان خود تأیید کرد. در رسانه‌های رسمی و خبری در ایران نیز، کارشناسان، تحلیلگران و عده‌ای تحت عنوان متخصصان هوافضا، احتمال شلیک موشک به هواپیما را «یک شایعه»، «دروغ»، «شیادی آمریکا»، «جنگ روانی» و «سناریوسازی دروغین غرب» توسط «دشمنان»، «معاندین» و «ضدانقلاب» برای «دشمنی»، «به حاشیه بردن حمله به پادگان عین الاسد» یا «تلاش شرکت بوئینگ برای جلوگیری از سقوط سهام و سرپوشی بر روی مشکلات فنی هواپیمای خود» معرفی کردند و احتمال شلیک پدافند و همچنین سقوط هواپیما با این شلیک را از لحاظ علمی رد کردند. روز ۲۰ دی نیز، خبرگزاری نسیم، نزدیک به سپاه پاسداران، بر اساس «منابع آگاه خود» در فرودگاه امام خمینی و «طبق فرم موجود اجازه پرواز» اعلام کرد که در شب حادثه هواپیما دچار اشکال فنی بوده و مهندس ایرانی که پیش‌بینی حادثه را می‌کرده اجازه پرواز را نداده بود، اما مهندس اوکراینی ایرلاین مخالف کرده است و از این رو «فقط همان موتور هواپیما آتش گرفته است». با

وجود تحلیل‌ها و خبرسازی‌های مختلف، همچنین پنهان‌کاری‌ها و تکذیب‌های متوالی، سرانجام روز شنبه ۲۱ دی ۱۳۹۸، شلیک موشک به پرواز ۷۵۲، توسط ستاد کل نیروهای مسلح ایران تأیید شد. دلیل شلیک موشک به این هواپیمای مسافربری، در اطلاعیه ستاد کل، «خطای انسانی غیرعمد در تشخیص شیء پرنده» اعلام گردید. شامگاه شنبه ۲۱ دی ۱۳۹۸ دانشجویان و مردم معترض برابر دانشگاه‌های امیرکبیر و صنعتی شریف تهران در اعتراض به حادثه شلیک موشک سپاه پاسداران به هواپیمای مسافری اوکراین و پنهان‌کاری سه روزه مقامات دست به تجمع و تظاهرات زده و علیه مسئولان امر شعار دادند. متأسفانه از آنجا که ۸۲ نفر از مسافران این پرواز تابعیت ایرانی داشته و اکثراً از دانشجویان و دانشمندان و نخبگان کشورمان بودند، اسقاط این هواپیما سوگی بر سوگ‌های پرشمار ایرانیان و مصیبتی بر مصائب خانواده‌های ایرانی افزود. خسارت بزرگتر اما شکاف بزرگ بی‌اعتمادی مردم نسبت به حاکمیت بود که عمیق و عمیق‌تر گشت. مردمی که هنوز از اندوه حوادث آبان‌ماه و شهادت سلیمانی و جان‌باختن مشایعان پیکر او و یارانش نیاسوده بودند و از بی‌کفایتی برخی دست‌اندرکاران امر خشمگین بودند، اینک با پدیده‌ای کم نظیر مواجه می‌شدند که انکار واقعیت از سوی مسئولان، حتی برای سه روز هم که شده، دل ایشان را دردمندتر می‌ساخت.

شیوع بیماری کوئید 19 در بهمن ماه در اثر ورود ویروس کرونا از کشور چین که به راحتی می‌توانست اتفاق نیفتد، یک بار دیگر مردم را از مدیران نظامی که همواره در طول بیش از چهار سال گذشته مسئولانه حامی آن بوده‌اند مأیوس و ناامید ساخت. آنچه مردم انتظار داشتند و متولیان امر نکردند در وهله اول توقف پروازهای بین چین و ایران بود و در وهله دوم حفاظت شهروندان ایرانی از سرایت این ویروس از مسافران ورودی به روش‌های شناخته شده جهانی. اما حتی ظهور و بروز این ویروس در شهر قم و مرگ دونفر در اثر آن، نیز اولیای امور را بر آن نداشت که لااقل جلوی ضرر را بگیرند که به نفع مردم باشد. اینجاست که به زعم بسیاری از مردم ایران، تصمیم سازان کلان در کشور برای برگزاری هرچه باشکوه‌تر مراسم اربعین سردار سلیمانی و انتخابات مجلس شورای اسلامی از تحذیر و هشدار شهروندان ایرانی در برابر ویروس کرونا استنکاف ورزیدند و فردای انتخابات به اعلام وسیع آن رضایت دادند. این که چنین تحلیلی از چه مایه راستی و درستی برخوردار باشد چندان اهمیتی ندارد؛ آنچه مهم است دیوار بی‌اعتمادی میان دولت و ملت است که هر روز بر ارتفاع آن افزوده می‌شود.

انتخابات کم رونق و به تعبیری بی‌رمق‌ترین در چهار و یکسال گذشته،

موضوع قابل بحث دیگری است که باید در جای خود به گونه‌ای روشمند تحلیل و تعلیل گردد که آن را به شماره‌های دیگر احاله می‌کنیم. القصه که مردم مقاوم ایران سال بسیار سختی را پشت سر نهادند و امیدواریم فرارسیدن بهار و تحول طبیعت حال این مردم رنج‌کشیده را به احسن حال بَدَل نماید.